

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

25 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 lipca 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A. N.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie

z 11 października 2022 r., I ACa 285/20,

w sprawie z powództwa C. spółki akcyjnej

w M.

przeciwko M. N. i A. N.

o zapłatę,

**uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia
11 października 2022 r. w stosunku do pozwanej A. N., w
zaskarżonej części (pkt I ppkt. 2, pkt I ppkt. 5
i pkt V wyroku) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania
i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Marta Romańska

Dariusz Zawistowski

Karol Weitz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 29 kwietnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu umorzył postępowanie w części dotyczącej powództwa C. S.A. o zasądzenie kwoty 930 000 zł, zasądził od pozwanego M. N. na rzecz powoda kwotę 1.881.648,75 zł z odsetkami ustawowymi od 10 maja 2017 r., oddalił powództwo w stosunku do M. N. w pozostałej części i oddalił powództwo wobec pozwanej A. N.. Ustalił, że pozwany pełnił funkcję prokurenta w powodowej spółce od 2004 r. do marca 2010 r. Początkowo był zatrudniony jako specjalista do spraw zarządzania. P. była samoistna, bez ograniczeń w zakresie reprezentowania spółki.

Pozwany jako prokurent w praktyce zarządzał spółką. Większościowa właścicielka udziałów powodowej spółki korzystała z usług pozwanej A. N., świadczonych na rzecz S., której była prezesem. Z pozwanymi i ich rodziną miała bardzo dobre relacje. Z czasem zauważyła, że relacje z pozwanym napotykają na trudności i zleciła kilka kontroli, które wykazały szereg nieprawidłowości np. rozliczanie fikcyjnych faktur, realizację płatności za dostawy, które nie dotarły do firmy, płatności za usługi o wartościach zawyżonych w stosunku do stawek rynkowych i wyprowadzanie pieniędzy na rzecz innej spółki. Oceniała, że pozwany chciał doprowadzić do przejęcia spółki. Działalność pozwanego przyniosła spółce straty.

W postępowaniu karnym udowodniono pozwanemu umyślne działanie na szkodę spółki. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Mielcu z 27 października 2010 r. pozwany został skazany za przestępstwo z art. 12 w zw. z art. 270 § 1 k.k. W opisie czynu karalnego wskazano, że pozwany w okresie od 15.03.2005 r. do 17.03.2010 r., w M., działając czynem ciągłym, podrobił w celu użycia za autentyczne szereg rachunków, podrobił podpisy wystawiającej dokumenty pozwanej A. N., a następnie przedłożył je jako autentyczne firmie C. S.A., a także na trzech fakturach podrobił podpis A. N. jako odbierającej dokumenty.

Wyrokiem Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z 16 listopada 2015 r. M. N. został skazany za przestępstwa z art. 296 § 2 w zw. z art. 296 § 1, art. 12 i art. 4 § 1 k.k., popełnione w ten sposób, że w okresie od marca 2007 r. do marca

2010 r. działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w krótkich okresach czasu i ze z góry powziętym zamiarem, jako specjalista do spraw zarządzania i prokurent Zakładów Farmaceutycznych C. w M. nadużył udzielonych mu uprawnień i nie dopełnił ciężących obowiązków w zakresie sprawowania należytego i prawidłowego gospodarowania majątkiem spółki, poprzez podjęcie niezasadnych ekonomicznie decyzji o sprzedaży firmie A. N. maszyn niezbędnych do produkcji i zawarcie z tą firmą niekorzystnych umów dzierżawy tych maszyn, o zakupie opakowań i ulotek za pośrednictwem firmy A. N., zamiast bezpośrednio u producenta oraz o sprzedaży produktów za pośrednictwem tej firmy zamiast bezpośrednio na rzecz odbiorcy, czym wyrządził szkodę majątkową firmie C. o łącznej wartości 905.095,66 zł. Został skazany także za przestępstwo z art. 296 § 3 w zw. z art. 296 § 2, art. 12 i art. 4 § 1 k.k. popełnione w ten sposób, że w okresie od grudnia 2008 r. do listopada 2010 r. działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej nadużył udzielonych mu uprawnień i nie dopełnił ciężących obowiązków w zakresie sprawowania należytego i prawidłowego gospodarowania majątkiem Spółki, przez podjęcie niezasadnych ekonomicznie decyzji, czym wyrządził powodowi szkodę w wielkich rozmiarach, w kwocie nie mniejszej niż 1.906.553,09 zł, a także w okresie od czerwca 2007 r. do października 2009 r., pełniąc funkcję prokurenta i wykorzystując uzależnienie podległych mu pracowników, doprowadził do nierzetelnego i niezgodnego z wewnątrzzakładową procedurą prowadzenia ewidencji magazynowej przez polecenie nieujmowania w niej przyjmowanych na stan magazynowy spółki opakowań i materiałów wyjściowych na zamówienia zewnętrzne oraz niewystawiania na takie materiały dowodów, to jest za przestępstwo z art. 61 § 1 kks w zw. z art. 9 § 1 i § 3 kks. W wyroku skazującym orzeczono wobec pozwanego obowiązek częściowego naprawienia szkody wyrządzonej C. S.A. w kwocie 300.000 zł i 630.000 zł. Powyższe kwoty zostały przez pozwanego zapłacone.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że transakcje zawarte przez powoda reprezentowanego przez M. N. z firmą A. N., córką pozwanego, były przyczyną strat powoda. Ich treść odbiegała od warunków rynkowych w umowach zawieranych między podmiotami niezależnymi. Łącznie straty poniesione przez powoda w związku z tymi czynnościami podjętymi przez prokurenta M. N. wyniosły

2.813.569,67 zł, a po uwzględnieniu kwoty 930000 zł zapłaconej przez pozwanego na rzecz powoda, wyniosły 1.883.569,67 zł.

Sąd Okręgowy uznał, że pozwany ponosi odpowiedzialność za szkodę na podstawie art. 415 k.c. W zakresie zapłaconej kwoty 930 000 zł postępowanie podlegało umorzeniu na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. W pozostałej części żądanie pozwu było uzasadnione co do kwoty 1.881.648,75 zł. Oddaleniu podlegało natomiast powództwo przeciwko A. N.. Powód nie wykazał bowiem winy pozwanej jako przesłanki odpowiedzialności deliktowej.

Wyrokiem z 11 października 2022 r. Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że uchylił orzeczenie o umorzeniu postępowania, zasądził solidarnie od pozwanych M. N. i A. N. na rzecz powoda 475.850,49 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, zasądził od pozwanego M. N. na rzecz powoda 976.553,29zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie oraz oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja powoda jest częściowo uzasadniona. W toku postępowania apelacyjnego uległy zmianie okoliczności faktyczne sprawy, gdyż pozwana A. N. została prawomocnie skazana za popełnienie przestępstwa na szkodę powodowej spółki. Wina pozwanej nie budzi zatem wątpliwości, a na podstawie art. 11 k.p.c. sąd w sprawie cywilnej jest związany ustaleniami wydanego w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa. Pozwana działała wspólnie i w porozumieniu z pozwanym M. N., a zatem ich odpowiedzialność jest zgodnie z art. 441 k.c. solidarna.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że wysokość szkody wyrządzonej przez pozwanych została w wyrokach skazujących opisana dokładnie i szczegółowo, przez wymienienie wszystkich stanowiących element przestępstwa transakcji, faktur i czynności, wraz z dokładnym określeniem kwoty stanowiącej szkodę, w odniesieniu do każdej z tych czynności i do każdej faktury. W postępowaniu cywilnym jest zatem niemożliwe dokonanie odmiennych ustaleń co do wysokości szkody wyrządzonej każdym z działań pozwanych opisanych w sentencji wyroków karnych, bowiem spowodowałoby to wyeliminowanie danego elementu stanu faktycznego przestępstwa. Nie jest też możliwe przyjęcie innej metodologii określenia szkody niż

zastosowana w wyroku skazującym, bowiem spowodowałoby to zmianę opisu czynu zawartego w wyroku karnym.

Sąd Apelacyjny wskazał, że przestępstwo z art. 296 k.k. ma charakter skutkowy. Do jego znamion należy wyrządzenie znacznej szkody majątkowej. Ustalenie istnienia szkody i to szkody znacznych rozmiarów, jest zatem niezbędnym elementem przestępstwa. Sądy w sprawach karnych ustaliły wysokość szkody w sposób precyzyjny, w odniesieniu do konkretnych działań pozwanych, a zatem ustalenie to nie miało charakteru ocennego. W takich sytuacjach, sąd w sprawie cywilnej jest związany ustaloną w wyroku karnym wysokością szkody, a jej odmienne określenie w postępowaniu cywilnym może być wynikiem innych zdarzeń prawnych np. potrącenia lub przedawnienia.

Szkoda wyrządzona przez pozwaną A. N. zgodnie z ustaleniami wyroku skazującego wyniosła 905 095,66 zł. Pozwana w toku procesu zapłaciła powodowi w dniu 14 czerwca 2022 r. kwotę 100 000 zł. Z materiału dowodowego wynikało również, że powód w dniu 6 lipca 2010 r. dokonał potrącenia wierzytelności pozwanej wobec spółki C. na kwotę 329 245,17 zł, z własną wierzytelnością z tytułu szkody wyrządzonej spółce. Oświadczenie o potrąceniu zostało złożone pozwanej w piśmie z 6 lipca 2010 r. Z tego względu do zapłaty od pozwanej pozostaje kwota 475 850,49 zł. Dalej idąca apelacja wobec pozwanej była bezzasadna.

Sąd drugiej instancji uznał, że apelacja pozwanego M. N. jest uzasadniona częściowo, co do wysokości zasądanego roszczenia oraz co do umorzenia postępowania w zakresie kwoty zapłaconej przez pozwanego. Pozwany podniósł zasadnie, że powód nie cofnął powództwa co do kwoty 930 000 zł, zapłaconej powodowi w toku postępowania, a zatem orzeczenie o umorzeniu postępowania było pozbawione podstawy prawnej. W przypadku częściowego zaspokojenia roszczenia powoda w toku procesu, w przypadku gdy pozew nie zostanie cofnięty, sąd winien oddalić powództwo w tym zakresie. Sąd I instancji nie wziął pod uwagę, że powód precyzując roszczenie w piśmie z 8 maja 2017 r. rozszerzył żądanie pozwu, ale jednocześnie uwzględnił, iż kwota 930 000 zł została uiszczona. Zatem powód kwoty tej nie dochodził i nie było podstawy do orzekania w tym przedmiocie.

Zasadny był zarzut dotyczący nieuwzględnienia oświadczenia powoda o dokonaniu potrącenia własnej wierzytelności z tytułu odszkodowania z wierzytelnością pozwanej A.N.. Skuteczność tego potrącenia została uwzględniona przy ustaleniu wysokości świadczenia zasądzonego od pozwanej A.N.. Dokonanie przez powoda potrącenia kwoty 329 245,17 zł skutkuje obniżeniem o tę kwotę świadczenia zasądzonego od pozwanego M. N., skoro pozwani w odniesieniu do części odszkodowania odpowiadają solidarnie.

Sąd drugiej instancji zasądził od pozwanego M. N. na rzecz powoda kwotę 475 850,49 zł, co do której pozwany odpowiada solidarnie z pozwaną A. N. oraz dodatkowo kwotę 976 553,29 zł. Pozwany, co wynika z wyroku karnego, wyrządził powodowej spółce szkodę w wysokości 2 811 648,75 zł. Powód, dokonując zmiany powództwa 8 maja 2017 r. wskazał na taką właśnie wysokość szkody. Domagał się jednak zasądzenia kwoty 1 881 648,75 zł, wobec uiszczenia przez pozwanego kwoty 930 000 zł zasądzonej w wyroku karnym. Kwotę 1 881 648,75 zł należało pomniejszyć o zapłacone przez pozwaną 100 000 zł oraz kwotę 329 244,47 zł wynikającą z potrącenia dokonanego z wierzytelnością A. N..

Pozwana A. N. zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego (pkt 1 ppkt 2 i pkt 1 ppkt 5). Zarzuciła naruszenie prawa materialnego, art. 6 k.c. w związku z art. 361 k.c. oraz naruszenie przepisów postępowania, art. 11 k.p.c., art. 11 w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c. i art. 327¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. Skarżąca wniosła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem postępowania kasacyjnego jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie jedynie w części zasądzającej od pozwanej A. N. na rzecz powoda kwotę 475 850,49 zł. Zmiana wyroku Sądu pierwszej instancji w tym zakresie była wynikiem dodatkowych ustaleń Sadu Apelacyjnego wskazujących, że pozwana A. N. została uznana za winną popełnienia przestępstwa

z art. 296 § 1 i § 2 w zw. z art. 12 k.k. na szkodę powoda. Sąd Apelacyjny stwierdził, że na podstawie art. 11 k.p.c. jest w tym zakresie związany ustaleniami wynikającymi z wyroku skazującego, a z uwagi na zamieszczony w wyroku karnym dokładny i szczegółowy opis szkody wyrządzonej powodowi w rozpoznawanej sprawie należało przyjąć, że związanie wyrokiem karnym obejmowało także ustaloną w postępowaniu karnym wysokość wyrządzonej szkody. To stanowisko Sądu Apelacyjnego zostało skutecznie zakwestionowane w skardze kasacyjnej w ramach zarzutu naruszenia art. 11 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną stwierdził zasadnie, że związanie sądu wyrokiem skazującym za popełnienie przestępstwa w postępowaniu cywilnym obejmuje zawarte w tym wyroku okoliczności dotyczące osoby sprawcy, przedmiotu przestępstwa oraz czynu przypisanego skazanemu. Prawdłowo stwierdził również, że kwestia związania wyrokiem karnym w odniesieniu do wysokości szkody ustalonej w postępowaniu karnym powinna być oceniana z uwzględnieniem, czy wysokość szkody stanowi element stanu faktycznego istotny z punktu widzenia kwalifikacji przestępstwa. Sąd Apelacyjny przedstawił także ocenę jakie ustalenia dotyczące szkody wyrządzonej powodowi stanowiły podstawę kwalifikacji czynu karalnego, za którego popełnienie została skazana pozwana A.N.. Stwierdził, że przestępstwo z art. 296 k.k. ma charakter skutkowy i do jego znamion należy skutek w postaci wyrządzenia „znacznej szkody”. Sąd drugiej instancji wyraził stanowisko, że wysokość szkody została ustalona w postępowaniu karnym w sposób precyzyjny i ustalenie to nie miało charakteru ocennego. Uznanie przez Sąd Apelacyjny, że „precyzyjne” ustalenie wysokości szkody w postępowaniu karnym decyduje o związaniu skazującym wyrokiem karnym, w zakresie obejmującym takie ustalenia, nie znajduje uzasadnienia na gruncie regulacji zawartej w art. 11 k.p.c.

Jeżeli przepis kodeksu karnego przewiduje, że do znamion czynu karalnego należy wyrządzenie szkody znacznych rozmiarów i jednocześnie przepisy kodeksu karnego definiują szkodę znacznych rozmiarów, jako szkodę, której wysokość przekracza 200000 zł, to ustalenie w postępowaniu karnym konkretnej wysokości szkody przekraczającej 200000 nie stanowi okoliczności stanowiącej znamię przestępstwa. Oznacza to, że z uwagi na treść art. 11 k.p.c. w postępowaniu

cywilnym związanie wyrokiem skazującym obejmuje w takim przypadku fakt wyrządzenia szkody określonej osobie przez skazanego oraz stwierdzenie, że wysokość szkody przekracza 200000 zł. Ustalenia sądu karnego dotyczące wysokości szkody, wykraczające poza te ustalenia, nie stanowią podstawy kwalifikacji czynu karalnego, niezależnie od stopnia ich dokładności i z tego względu nie są wiążące w postępowaniu cywilnym. Z tych względów zarzut naruszenia art. 11 k.p.c. był uzasadniony.

Bezzasadny był natomiast zarzut skargi kasacyjnej, w którym skarżąca podniosła, że z uwagi na naruszenie art. 11 k.p.c. została pozbawiona możliwości obrony swych prawa, co zdaniem skarżącej spowodowało nieważność postępowania zgodnie z art. 379 pkt 5 k.p.c. Naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 11 k.p.c. miało wpływ na zakres przeprowadzonego postępowania dowodowego. Brak poczynienia ustaleń niezbędnych do określenia wysokości szkody wyrządzonej przez pozwaną mógł stanowić podstawę do sformułowania zarzutów naruszenia określonych przepisów. Takich zarzutów nie zawiera skarga kasacyjna pozwanej. Jednak uznanie za zasadne tego rodzaju zarzutów nie stanowiłoby podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania na skutek pozbawienia pozwanej możliwości obrony jej prawa. Podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania nie stanowi także stwierdzenie, że Sąd Apelacyjny dokonał ustaleń dotyczących wysokości szkody w oparciu o treść wyroku wydanego w postępowaniu karnym.

Sposób sporządzenia uzasadnienia wyroku zaskarżonego skargą kasacyjną, w części dotyczącej wysokości odszkodowania zasądzonego na rzecz powoda, był wynikiem wyrażonego przez Sąd Apelacyjny stanowiska o zakresie związania wyrokiem skazującym wydanym w postępowaniu karnym. Uznanie za zasadny zarzutu naruszenia art. 11 k.p.c. nie uzasadnia stwierdzenia, że pominięcie przez Sąd Apelacyjny oceny sporządzonej w sprawie opinii biegłego, będące konsekwencją błędnego stanowiska o zakresie związania wyrokiem karnym, uzasadnia równocześnie zarzut wadliwego sporządzenia uzasadnienia wyroku, którego treść w ocenie skarżącej nie odpowiada wymogom uzasadnienia, które zostałoby sporządzone w przypadku braku naruszenia art. 11 k.p.c. Nieuzasadniony był zatem zarzut naruszenia art. 327¹ pkt. 1 i pkt. 2 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c.

Wobec zasadności zawartego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia art. 11 k.p.c. zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

[SOP]

[ał]